

SAMEN DE CIRKEL | GEVANGEN | | IN ARMOEDE | DOORBREKEN

PRIJS
ARMOEDE
UITSLUITEN
2026

Inhoudstafel

Inleiding	1
Leven in onzekerheid	3
Armoede en detentie: een vicieuze cirkel van uitsluiting	5
Van armoede naar detentie	5
Genomineerde D'Broej - Rupture voorgesteld	10
Opsluiting versterkt armoede	12
Laureaat Hubbie vzw – project Morpho voorgesteld	15
Gevolgen van detentie op gezinnen en kinderen van gedetineerden	17
Genomineerde Jonge Helden voorgesteld	20
De moeilijke weg uit armoede na detentie	22
Genomineerde BrugBinnensteBuiten Brugge voorgesteld	27
Menswaardige detentie is een spiegel van wie wij zijn als samenleving	29
De Prijs: 'Draagvlak' van Wilfried De Cock	30
Bronnen	32

Colofon

Redactie

Samira Amyay, Frieda Bex
m.m.v. de genomineerden voor de Prijs Armoede Uitsluiten
en dank aan Bond zonder Naam – Prison Talk

Beeldmateriaal

Welzijnszorg vzw en Mad Monkey

Grafisch werk

Gevaert Graphics nv

Druk

Printhings Schoten

Verantwoordelijke uitgever

Koen Trappeniers, Huidevetterstraat 165, 1000 Brussel – 02 502 55 75
Mei 2026
Wettelijk Depot: D/2026/9620/1

Gratis download en meer info www.welzijnszorg.be of via info@welzijnszorg.be

Inleiding

Armoede en detentie zijn geen losstaande fenomenen, maar versterken elkaar op ingrijpende wijze.

Als mensen in armoede in contact komen met justitie, loopt het voor hen vaak slechter af dan voor de gemiddelde burger van dit land. Enerzijds nemen mensen in armoede vaak hun rechten niet op omdat ze bijv. procedures niet kennen of de wetgeving te complex is. Anderzijds zijn mensen in armoede vaker slachtoffer van justitie: ze komen er meer mee in contact en worden sneller en strenger gestraft. Factoren als opleidingsniveau, de sociale status, de gezinssituatie, ... bepalen immers in grote mate de strafmaat. Mensen in armoede ontberen vaak deskundige rechtshulp. Daardoor vermindert de kans op een goede afloop en verhoogt bijv. de kans op een langer voorarrest.

Tegelijk zorgt detentie er vaak voor dat bestaande armoede verdiept wordt: inkomsten vallen weg, schulden lopen op en de afstand tot de arbeidsmarkt en samenleving groeit. Je gezin komt in een ernstige crisis omdat de kostwinner achter tralies zit. Ook emotioneel en relationeel laat de opsluiting sporen na bij henzelf, het gezin, de familie en de naaste omgeving. Relaties kennen geen vertrouwen meer, er is de pijnlijk veroordelende houding van de omgeving die diepe wonden slaat bij partner en kinderen, ... Ook die problemen maken de re-integratie er niet makkelijker op.

Na vrijlating botsen mensen vaak op bijkomende drempels, zoals moeilijkheden bij het vinden van werk of huisvesting. Op die manier houdt detentie armoede niet alleen in stand, maar versterkt ze deze ook. Een cirkel van armoede.

Daarnaast zien we hoe armoede zelf steeds vaker wordt gecriminaliseerd. Mensen in een precaire financiële situatie worden strenger gecontroleerd en sneller gesanctioneerd. Ook praktijken zoals vermogenscontroles kunnen leiden tot wantrouwen en stigmatisering van mensen in armoede. Op die manier worden armoede en ongelijkheid niet alleen versterkt, maar ook bestraft.

In dit dossier focussen we op deze wisselwerking: hoe armoede kan leiden tot detentie, en hoe detentie armoede in stand houdt en versterkt. Tegelijk benadrukken we het belang van re-integratie. Mensen die een straf hebben uitgezeten, moeten opnieuw volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Zonder voldoende ondersteuning dreigen zij echter opnieuw terecht te komen in een vicieuze cirkel van uitsluiting.

We plaatsen ook de genomineerden en de laureaat van de Prijs Armoede Uitsluiten 2026 van Welzijnzorg in het spotlicht. Hun engagement en praktijkvoorbeelden – dat van alle 25 kandidaten eigenlijk – tonen aan dat het mogelijk is om opnieuw perspectief te bieden aan mensen en gezinnen die gevangen zitten in armoede en detentie.

Leven in onzekerheid

Net zoals andere gedetineerden had ik geen inkomen. Vaak wordt gezegd dat je in de gevangenis alles gratis krijgt wat je nodig hebt, maar dat klopt niet. Het is zeker geen hotel. Basisproducten zoals verzorgingsmiddelen namen al het kleine beetje geld dat ik had, in beslag. Daar kwamen ook nog gerechtskosten bij, de burgerlijke partij die betaald moest worden én een zoon met een handicap buiten de muren die ook onderhouden moest worden

Tijdens mijn detentie maakte ik me voortdurend zorgen over geld. De rekeningen bleven binnenkomen en door de beperkingen van het gevangenisleven was het moeilijk om alles op te volgen. Betalingen beheren en nagaan wat er afgesloten kon worden, zoals lopende facturen, was erg lastig. Mijn administratie bijhouden was onmogelijk, waardoor betalingen soms te laat gebeurden en extra kosten bijkwamen. Ik kampte met geldproblemen en kreeg niet de nodige medicatie. Die moest ik zelf betalen, maar zonder inkomen was dat onmogelijk.

Het lange wachten op een uitspraak – meer dan drie jaar – woog zwaar op mij. Na een voorhechtenis waarvan niemand kon voorspellen hoelang die zou duren en die uiteindelijk ongeveer vier maanden bleek te zijn, verloor ik mijn job. Dat werk had ik nochtans nodig bij mijn invaliditeitsuitkering om mijn huis af te betalen en mijn huishouden samen met mijn zoon draaiende te houden.

Het werd moeilijk om opnieuw werk te vinden. Werkgevers zaten niet te wachten op iemand met onzekerheid over een proces en een mogelijke uitspraak. Door tijdelijke jobs kon ik het financieel nog net redden tijdens die lange periode van wachten. Toch belandde ik het laatste halfjaar in een zware depressie. Ik had moeite om 's morgens op te staan. De onzekerheid en het gevoel geen nieuw leven te kunnen beginnen, wogen enorm zwaar.

Schaamte was voor mij een groot struikelblok om verder te kunnen in het leven. De stempel van ex-gedetineerde raak je immers nooit volledig kwijt. Die schaamte ging gepaard met angst:

angst voor hoe anderen mij zouden behandelen wanneer ze weten dat je het financieel moeilijk hebt en hoe ze naar je kijken. Die angst was niet onterecht. Meer dan eens heb ik gehoord dat mijn situatie mijn eigen schuld was. Het spreekwoord zegt dat wie zijn gat verbrandt, op de blaren moet zitten – en mijn omgeving was daarin niet bepaald mild. Ook mijn zoon werd hierin meegesleurd. Hij kreeg automatisch het label 'zoon van een gedetineerde'. Ik wilde absoluut vermijden dat daar nog een extra stempel, zoals 'armoedzaaiër', bij zou komen.

Door mijn fysieke en mentale beperkingen kreeg ik geen toestemming van de controlearts om opnieuw te gaan werken. Om uit de armoede te geraken, had ik nochtans meer nodig dan mijn invaliditeitsuitkering alleen. Mijn situatie werd daardoor uitzichtloos. Ik spaar nu nog steeds op alles. Ik beperk me tot het hoogstnoodzakelijke. Mijn prioriteit ligt bij mijn zoon: ik wil dat hij niets tekortkomt en dat ik mijn schulden kan afbetalen.

Natuurlijk begrijp ik dat het voor een rechter niet eenvoudig is. Maar onze samenleving is vooral gericht op straffen, en minder op re-integratie en ondersteuning. Dat weegt ook financieel zwaar op gedetineerden en hun omgeving. Wanneer de kostwinner wegvalt, komt een gezin bijna altijd in armoede terecht. Voor mij was het financieel zeker beter geweest als mij een elektronisch toezicht, werkstraf of probatiestraf was opgelegd. Dan waren de gerechtskosten en de kosten voor de burgerlijke partij nog zwaar geweest, maar dan had ik wel mijn werk kunnen behouden en was mijn gezondheid er niet zo erg aan toe geweest. Trouwens, probatie zou ook mentaal een groot verschil gemaakt hebben, want begeleiding was veel beter geweest dan opsluiting.

Een detentiehuis is ook een veel betere optie dan een gevangenis. Het financiële plaatje zou nog steeds zwaar geweest zijn, maar de ondersteuning zou groter geweest zijn en ik had er niet zo alleen voor gestaan.

V. (bewerkt) Met dank aan Prison Talk – Bond zonder Naam

Armoede en detentie: een vicieuze cirkel van uitsluiting

Armoede is een structureel en hardnekkig probleem in de Belgische gevangenissen.

Veruit de meeste gedetineerden zijn kwetsbare mensen met trauma's, armoede, een zwak sociaal netwerk enz. Er zit, met andere woorden, een verhoudingsgewijs groot aantal mensen die leven in armoede in de Belgische gevangenissen. Daarnaast stellen we vast dat heel wat ex-gedetineerden in armoede terechtkomen na het uitzitten van hun straf.

Hoe zit dat met die relatie tussen armoede en detentie? Waarom is die relatie er? En kunnen we spreken van een vicieuze cirkel?

Van armoede naar detentie

"Het profiel van gedetineerden is geen doorsnee van de samenleving. De meerderheid zijn kwetsbare mensen, die los van hun detentie al meer problemen hebben dan de gemiddelde Belg."
– Kristel Beyens, VUB

Zijn mensen in armoedesituaties meer crimineel of zijn er andere redenen die dit verklaren?

In haar educatieve modellen kaart Welzijnszorg de verschillende breuklijnen aan die uitsluiting kunnen veroorzaken: scholing, inkomen, woonplaats, gender, migratieachtergrond, verblijfsstatus, kleur, (mentale) gezondheid, enz. Wie zich op een kruispunt van deze lijnen bevindt, ervaart maatschappelijke achterstelling nog scherper. We spreken over kruispuntdenken of intersectionaliteit.

Dit mechanisme is ook van toepassing in de relatie armoede en detentie.

Veel gedetineerden komen uit een moeilijke opvoedingssituatie, zijn niet of nauwelijks geschoold, waren vaak dakloos, kennen mentale problemen ... Ook de fysieke omgeving waarin iemand

opgroeit - een slechte woning of een wijk met veel armoede en achterstelling - een beperkt sociaal netwerk, werkloosheid, sociale uitsluiting en vooroordelen, enz. spelen een belangrijke rol. Het gaat over mensen die vaak al meer gezondheidsproblemen hebben dan jij of ik. Daarbij komt ook nog dat ongeveer 40% van de gedetineerden geen Belgische nationaliteit bezit.

Mensen die in armoede leven, komen vaker in contact met justitie. Ze bevinden zich in een kwetsbare positie tegenover het gerecht: uit onderzoek blijkt dat mensen in armoede niet alleen als dader sneller in contact komen met het gerecht, maar zeker ook als slachtoffer. Daarenboven worden ze soms sneller of zwaarder bestraft. Uit onderzoek blijkt overigens ook dat men niet zomaar mag aannemen dat mensen met een andere nationaliteit en/of een migratieachtergrond meer crimineel zijn dan autochtone Belgen: ze blijken door een aantal factoren sneller de kans hebben om van hun vrijheid beroofd te worden.

Wetgeving is niet zo neutraal als het lijkt. Ongelijkheid kan erdoor versterkt worden. Dit citaat van Anatole France illustreert dat: "De wet verbiedt in zijn majestueuze gelijkheid zowel de rijken als de armen onder bruggen te slapen, in de straten te bedelen en brood te stelen."

Maar ook armoede zelf wordt gecriminaliseerd: stereotypering en negatieve beeldvorming van mensen in armoede is schering en inslag. Denk bij voorbeeld aan de manier waarop omgegaan wordt met de vermogenscontrole in de sociale huisvesting in vergelijking met een mogelijk vermogenskadaster voor meer begoede burgers van ons land, of aan de toeslagenaffaire met uithuisplaatsing van kinderen in Nederland.

Dat er meer mensen met een lage sociale economische status in de criminaliteit terechtkomen, is volgens onderzoek te wijten aan drie grote oorzaken. De kans om in de criminaliteit terecht te komen vergroot wanneer ongelijkheid in de samenleving de vorm aanneemt van aparte wijken en voorzieningen (segregatie), wanneer mensen uitgesloten worden van het economische leven

en wanneer het perspectief op verbetering van je positie en deelname aan de maatschappij ontbreekt. Armoede is geen excuus om de wetten van dit land te overtreden en andere burgers onrecht aan te doen. Maar als het leven een voortdurend 'overleven' is, de welvaart van de samenleving steeds aan je voorbij gaat, je je rechten niet kan realiseren, kan het heel verleidelijk zijn ... Voor heel wat gevangenen is crimineel gedrag geen doel op zich maar een middel om uit de armoede te geraken.

D'Broej-Rupture is zo'n werking die zich richt op jongeren tussen 16 en 30 jaar die opgroeien in een multiculturele en vaak kwetsbare leefomgeving. Daarom bieden ze een duidelijk kader en ondersteuning om te voorkomen dat jongeren terechtkomen in de vicieuze cirkel van gemakkelijk geld en drugscriminaliteit.

Daarnaast kunnen ook psychologische factoren, zoals stress, mentale gezondheid, gevoelens van onzekerheid, eenzaamheid en trauma, een invloed hebben.

Financiële problemen, schulden en onzekerheid over inkomen zorgen vaak voor extra druk in het dagelijks leven. Langdurige armoede en financiële onzekerheid veroorzaken vaak chronische stress en een gevoel van schaarste. Dit heeft invloed op het denkvermogen van mensen. Wie voortdurend bezig is met geldtekort, schuld of andere basiszorgen, focust vooral op problemen die onmiddellijke aandacht vragen. Daardoor ontstaat een soort tunnelvisie waarbij er minder mentale ruimte overblijft om administratie op te volgen, afspraken na te komen, complexe regels te begrijpen of op langere termijn te denken. De voortdurende stress en overbelasting kunnen ervoor zorgen dat mensen sneller conflicten ervaren, overprikkeld geraken en een grotere kwetsbaarheid hebben in het dagelijkse functioneren.

Maar de relatie met justitie is op meerdere manieren problematisch, niet alleen omdat je als dader terecht staat. Is er dan sprake van klassenjustitie in België? 'Ja', stelt Siska Deknudt, aalmoezenier in de gevangenis van Beveren.

Mensen in armoede zijn vooral vaak het slachtoffer van justitie: ze komen er meer mee in contact én worden sneller of zwaarder gestraft. Factoren als opleidingsniveau, sociale status, gezinssituatie,...bepalen in grote mate de strafmaat. Van misdrijfplegers afkomstig uit sociaal kwetsbare groepen veronderstelt men meer kans op recidive. De 'betere' witteboordencriminaliteit (fraude, verduistering, oplichting, valsheid in geschrifte, politieke misdrijven, ..) wordt minder snel vervolgd. De 'ordinaire', dagdagelijkse, kleinere criminele feiten daarentegen, gepleegd door mensen in kwetsbare posities, worden veel vaker vervolgd.

De toegang tot justitie veronderstelt kennis en geld, wat op zich al een probleem is voor mensen in armoede. Daardoor komen achtergestelde groepen minder dan de doorsneeburger op voor hun rechten, onder meer omdat ze door verschillende drempels minder een beroep doen op advocaten en rechtbanken. Voorbeelden van drempels zijn de moeilijke juridische taal, een gebrek aan wederzijds vertrouwen door de grote verschillen in achtergrond, het niet kennen van de juridische mogelijkheden en procedures, geld, ...

Het loopt voor hen vaak slechter af dan gemiddeld omdat ze kwetsbaar staan tegenover het gerechtelijk gezag, de procedures niet kennen, ze niet mondig genoeg zijn of zelfs basic rechtshulp voor hen veel te duur is. Als je beroep moet doen op een pro deo-advocaat, heb je een grotere kans op een veroordeling; als je voor de rechtbank komt zonder advocaat, is je straf vaak zwaarder dan met advocaat. Zo verhoogt bij voorbeeld de kans op voorarrest en kan ook een eventuele borg niet betaald kan worden.

Nochtans is ook het recht op juridische bijstand, als onderdeel van het recht op een menswaardig bestaan, opgenomen in artikel 23 van de Belgische Grondwet. Het recht op juridische bijstand moet het recht op de toegang tot het recht en het gerecht veiligstellen voor iedereen, ongeacht iemands financiële draagkracht of maatschappelijke slagkracht. Ook de Europese mensenrechten-verdragen erkennen dat. De plicht om de toegang tot de overheid

veilig te stellen voor iedereen impliceert voor de overheid dus de plicht om een systeem van gratis of betaalbare juridische bijstand op poten te zetten voor minvermogenden.

Die toegang tot de rechter is uiteraard van levensbelang voor mensen die in armoede leven. Armoede is immers niet enkel een financieel tekort, maar een complex web van achterstelling en uitsluiting op verschillende levensdomeinen. Die realiteit maakt mensen kwetsbaar voor schendingen van rechten die wel rechtstreeks afdwingbaar zijn voor de rechter. Zo zal iemand die leeft in een armoedesituatie en wiens woonsituatie bijzonder kwetsbaar is ook vele malen sneller geconfronteerd worden met schending van hun rechten door huisjesmelkerij, een misdrijf.

Daarnaast is toegang tot het recht en de rechter uiteraard ook belangrijk in de oplossing van het probleem van de non-take-up: veel mensen in armoede slagen er niet in een beroep te doen op de rechten die hen worden toegekend, omdat de procedure om een bepaald recht aan te vragen niet is aangepast aan de mogelijkheden van mensen in armoede. Dat is enkele jaren geleden nog pijnlijk duidelijk geworden toen de take-up van de COVID-19-toeslag bij het groeipakket in eerste instantie zo laag was dat de overheid vervolgens heeft beslist een soortgelijke premie automatisch toe te kennen.

D'broej vzw - Rupture

D'Broej-Rupture richt zich op jongeren tussen 16 en 30 jaar die opgroeien in een multiculturele en vaak kwetsbare leefomgeving. In de wijk Peterbos worden zij bijna dagelijks geconfronteerd met zowel kleine als zware vormen van criminaliteit.

Rupture vertrekt vanuit de realiteit dat het leven van sommige jongeren niet los gezien kan worden van criminaliteit. Daarom bieden ze een duidelijk kader en ondersteuning via preventie en begeleiding individueel en in groep. Men wil voorkomen dat jongeren terechtkomen in de vicieuze cirkel van gemakkelijk geld en drugscriminaliteit.

Deze werking is er voor, tijdens en na detentie.

Rupture werkt samen met een netwerk van advocaten. Zo zorgen ze ervoor dat jongeren hun recht op goede rechtsbijstand niet verliezen. Jongeren die in het weekend naar buiten mogen, krijgen psychosociale ondersteuning, zodat ze hun plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt makkelijker kunnen vinden.

Rupture helpt in alle discretie jongeren om een eigen traject uit te bouwen, ook na een periode in de gevangenis. Jongeren krijgen de kans om aan een alternatief straftraject te doen en krijgen persoonlijke begeleiding via regelmatig fysiek of schriftelijk contact zodat ze hun netwerk niet verliezen.

Rupture gelooft dat een warme band en een evenwichtig uitgebouwd netwerk een basis is voor een stabiele toekomst. Levensbeschouwing en spiritualiteit maken hiervan deel uit. Voor veel jongeren vormt dit laatste immers een houvast.

De kracht van Rupture is de open aanpak, waarbij jongeren zichzelf kunnen zijn en de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. Dat zorgt voor vertrouwen en maakt het mogelijk om hen echt te bereiken. Rupture bouwt bruggen tussen jonge mensen na detentie en eerstelijnsorganisaties die hen kansen bieden en begeleiden naar de bredere samenleving zoals: werk, opleiding en huisvesting.

Kortom, Rupture wil jongeren met weinig toekomstperspectief meer perspectief bieden. Hen zelfwaarde geven door hen in te schakelen als vrijwilliger in de buurt, maar ook hen kansen bieden om een alternatief project te realiseren en zo de gevangenis te vermijden.

Bruno (niet zijn echte naam), nu 22 jaar oud, vertelt hoe hij de werking van Rupture zelf heeft ervaren.

"Ik heb twee jaar in de gevangenis gezeten. Het was een erg moeilijke tijd in mijn leven; ik voelde me verloren en hopeloos. Ik dacht dat het met me gedaan was, dat ik nooit meer in de maatschappij zou kunnen integreren. Maar toen ik vrijkwam, besloot ik een nieuwe start te maken. Ik hoorde over Rupture. In eerste instantie was ik sceptisch; ik zag niet in hoe een reis naar de bergen mijn leven zou kunnen veranderen. Maar ik besloot het toch te proberen. We brachten 10 dagen door in de bergen, wandelend, kamperend en reflectieoefeningen gedaan. Het was ongelooflijk. Ik ontdekte dingen over mezelf die ik nooit voor mogelijk had gehouden. Ik leerde samenwerken, communiceren en anderen vertrouwen. Ik ontdekte ook mijn passie voor de natuur en avontuur. Maar wat me het meest raakte, was de band die ik opbouwde met de andere deelnemers en de begeleiders. Ze luisterden naar me, ze begrepen me, ze hielpen me mezelf vanuit een ander perspectief te zien. Ze gaven me hoop, ze gaven me de kracht om door te gaan. De reis hielp me om weer in contact te komen met mezelf en met anderen. Ik leerde mezelf te vergeven, mijn fouten te accepteren en verder te gaan. Ik leerde ook de kleine dingen in het leven te waarderen en in het nu te leven. Nu volg ik een opleiding tot socio-sportief animator en ben ik vrijwilliger bij D'Broej. Ik wil anderen helpen zoals ik zelf geholpen ben. Ik wil jongeren die het moeilijk hebben laten zien dat niet alles verloren is, dat er altijd een tweede kans is. Ik ben dankbaar voor deze reis die mijn leven heeft veranderd. Het gaf me een nieuw perspectief, een nieuwe richting. Ik ben trots op mezelf, en op wat ik heb bereikt. En ik weet dat ik niet zou zijn wie ik nu ben zonder deze reis."

Opsluiting versterkt armoede

Het leven in de Belgische gevangenissen is zelfs bijzonder hard. Ons land is al meerdere keren veroordeeld voor de slechte leefomstandigheden in de gevangenis.” Tom Vander Beken - UGent

Mensen ervaren de detentie als een bijzonder stresserende periode met een negatieve psychologische en emotionele impact. Een gedetineerde wordt afgesneden van zijn familiaal, sociaal en professioneel milieu en wordt totaal afhankelijk van het systeem en van anderen. Ook andere factoren binnen het gevangenisstelsel, zoals overbevolking, beperkte toegang tot gezondheidszorg, geweld en een ongunstig detentieklimaat, hebben hun effect. Detentie is een stressvolle omgeving en maakt mensen kwetsbaar, met lichamelijke en psychische problemen als gevolg. De sterksten overleven, de zwakkeren ondergaan. Ook fysiek. Detentie verergert aandoeningen als hart- en vaatziekten, diabetes enz.

Detentie heeft met andere woorden tal van ongewenste neveneffecten die een diepgaande impact hebben op het leven van de gedetineerden en hun omgeving. Deze 'detentieschade' zorgt ervoor dat bestaande problemen, zoals armoede en sociaal kwetsbaarheid, tijdens en na detentie verder toenemen. De impact van opsluiting in de gevangenis is enorm. Ook voor de partners, kinderen en ouders zijn de gevolgen van detentie aanzienlijk. Zij kampen met financiële problemen, onmacht, isolatie en stigma.

In het bestek van dit dossier kunnen we niet verder ingaan op de leefomstandigheden in de gevangenissen. Wel geven we nog mee dat 30 tot 40% van de gedetineerden een (vermoeden van een) verstandelijke beperking heeft. Die beperking wordt daar bovendien vaak onzichtbaar. Gedrag wordt sneller geïnterpreteerd als onwil of nonchalance in plaats van als signaal van een beperking. Maar het kan ook anders en net daar maakt het project **Morpho** van **Hubbie vzw** het verschil.

Voor wie al in armoede leeft, vergroot een gevangenisstraf de kans op nog meer armoede en sociale uitsluiting. De moeilijkheden die mensen meedragen naar de gevangenis verdwijnen niet tijdens de detentieperiode. Integendeel, detentie veroorzaakt bijkomende problemen en maakt de kloof met de samenleving nog dieper. Maar ook voor wie niet in armoede leeft zorgt detentie voor uitsluiting en stigmatisering, en verhoogt het de kans op een toekomstig leven in armoede. Zodra iemand in de gevangenis zit, verlies die persoon zijn inkomen uit arbeid. Maar daar stopt het niet. Ook op het vlak van sociale zekerheid schiet het huidige systeem zwaar tekort. Bescherming? Nauwelijks. Een werkloosheidsuitkering krijgen, is simpelweg geen optie. Gedetineerden zijn immers niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Ook het leefloon wordt stopgezet. De wet bepaalt dat je geen recht meer hebt zodra je opgesloten zit - een vrijheidsstraf uitzit - of officieel ingeschreven bent in een strafinrichting. Er blijft geen enkel vangnet. Voor gepensioneerden is de situatie niet veel beter. Tijdens het eerste jaar in detentie blijft het rustpensioen nog doorlopen, maar daarna wordt het gewoon stopgezet. Alleenstaande gepensioneerden verliezen alles. Bij een gezinspensioen wordt het bedrag gehalveerd: de partner krijgt nog 50%, de gedetineerde niets meer.

De financiële gevolgen van detentie zijn dus enorm; en dat boven op de straf zelf. Die kan ook een afbetaling aan de burgerlijke partij, boetes of schadeloosstellingen omvatten, naast de kosten voor juridische bijstand, gerechtskosten enz. Het systeem straft niet alleen de gedetineerde in een financieel kwetsbare positie, maar duwt hem financieel ook volledig kopje onder. Tijdens detentie is het voor de meeste gedetineerden niet mogelijk deze betalingen op te starten omdat ze over onvoldoende financiële middelen beschikken. Ze hebben geen spaargeld en het loon in de gevangenis – als er gewerkt kan en mag worden – is zeer beperkt, waardoor reeds bestaande schulden, maar ook kosten verbonden aan de veroordeling moeilijk kunnen worden afgelost. Hierdoor loopt de schuldenlast verder op, wat extra financiële stress veroorzaakt en bestaande problemen voor het

gezin buiten de gevangenis muren versterkt, zoals huurschulden, achterstallige alimentatiegelden en schulden bij energie- en telecombedrijven.

Ook worden personen in detentie geconfronteerd met hoge kosten voor kantine-aankopen, zoals shampoo en poetsproducten, kosten voor communicatie, telefonie en andere diensten binnen de gevangenis, waarvan de prijzen buitensporig hoog kunnen zijn. Gedetineerden die deze uitgaven niet zelf kunnen dragen, zijn vaak afhankelijk van financiële steun van familie of vrienden om hun detentie draaglijker te maken.

Buitenlands onderzoek toont aan dat bij 81 procent van de gevangenispopulatie de schulden tijdens een opsluiting groeiden. De combinatie van formele schulden zoals, achterstallige schulden, juridische en gerechtelijke kosten, als informele schulden tegenover hun sociaal netwerk (familie en vrienden) leidt vaak tot een ingewikkelde en moeilijk beheersbare schuldenlast na vrijlating. Veel personen beschikken na die periode slechts over een minimum- of vervangingsinkomen, terwijl interesten en opstaande betalingen blijven oplopen.

Hubbie vzw - Morpho

Morpho, deelwerking van Hubbie vzw, richt zich op gedetineerden en geïnterneerden in een situatie van extreme sociale kwetsbaarheid, vaak met een (vermoeden van) een verstandelijke beperking. Dit project ondersteunt en begeleidt deze extreem kwetsbare doelgroep in de Brusselse gevangenissen van Haren, Sint-Gillis en het detentiehuis van Vorst.

Gevangenissen zijn niet aangepast aan deze mensen, waardoor zij vaak extra moeilijkheden ervaren tijdens hun detentie. Morpho biedt structuur en ondersteuning op maat van hun functioneren, zodat zij beter kunnen omgaan met het leven in de gevangenis. Belangrijk om weten is dat voor Morpho een officiële diagnose niet noodzakelijk is om ondersteuning te bieden. Ook wanneer er enkel een vermoeden van een beperking is, kan iemand al geholpen worden.

Mensen met een beperking vinden vaak hun weg niet alleen in een complex systeem met ontelbare regels. Morpho neemt de tijd om relaties te begrijpen, spanningen te benoemen en bruggen te slaan tussen binnen en buiten. Hen te helpen bij het begrijpen van procedures, de communicatie met het gevangenispersoneel te ondersteunen en toegang te krijgen tot de juiste zorg en begeleiding. Samen met de cliënt kijken ze naar de toekomst en proberen obstakels weg te werken: openstaande schulden aanpakken, werk en woonst proberen behouden door communicatie te ondersteunen, enz.

In detentie heeft 30 tot 40% van de gedetineerden een verstandelijke beperking. In de buitenwereld zit 1 tot 2% van de populatie op het spectrum autisme. In de gevangenissen zijn er cijfers verzameld die 9 tot 10% aangeven. Die beperking wordt daar bovendien vaak niet opgemerkt. Gedrag wordt sneller geïnterpreteerd als onwil of nonchalance in plaats van als signaal van een beperking. Nochtans, motivatie of wilskracht ontbreken zelden. Wat ontbreekt, is een netwerk dat standhoudt wanneer

alles wegvalt. Die relaties zijn cruciaal om armoede en herval te doorbreken.

De sociale en professionele netwerken van mensen met een licht verstandelijke beperking, psychische kwetsbaarheid of een dubbele diagnose, zijn meestal klein, fragiel of al sterk beschadigd vóór detentie. Tijdens detentie verliezen mensen vaak een FOD-uitkering of een aangepaste tewerkstelling, hun woning en hun netwerk. Ook het contact met familie vervaagt. Daarom werkt Morpho samen met partners binnen en buiten de gevangenis. Zo zorgt Morpho ervoor dat mensen niet (opnieuw) in kansarmoede terechtkomen. De focus ligt op het bewaken van hun rechten, het versterken van zelfredzaamheid en het mogelijk maken van een menswaardige detentie.

Morpho werkt op het kruispunt van beperking, armoede en detentie. Die combinatie wordt zelden samen benaderd, terwijl net daar de grootste structurele uitsluiting ontstaat. Wie in armoede en met een beperking leeft start niet vanuit gelijke kansen. Wanneer daar detentie bijkomt, wordt de afstand tot de samenleving nog groter.

Morpho werkt traag en nabij, omdat dat nodig is wanneer armoede, beperking en detentie samenkomen. Ze zien de mens, niet alleen het dossier.

Armoede stopt niet aan de gevangenispoort. Integendeel. Wie in armoede leeft, heeft een grotere kans om in detentie terecht te komen. Wie in detentie terechtkomt, verliest vaak wat er nog rest aan inkomen, woning, netwerk, perspectief en zelfwaarde. Zo versterkt detentie armoede. In Brussel is die realiteit scherp zichtbaar. De stad van kansen is tegelijk de stad van de diepste kloof. Armoede is er complex, meervoudig en hardnekkig. Voor mensen met een beperking wordt die kloof nog dieper. Een beperking vergroot het risico op armoede en armoede vergroot de impact van een beperking.

Gevolgen van detentie op gezinnen en kinderen van gedetineerden

Wanneer iemand in detentie terechtkomt, heeft dit niet alleen gevolgen voor de persoon zelf, maar ook voor het gezin en de kinderen. In België hebben naar schatting ongeveer 17.000 minderjarigen een ouder die in de gevangenis zit. Voor die gezinnen betekent deze situatie vaak een klein trauma waarbij zij zich moeten aanpassen aan een nieuwe en moeilijke werkelijkheid.

Voor kinderen is het bijzonder ingrijpend wanneer een ouder naar de gevangenis moet. Van de ene dag op de andere verdwijnt een belangrijke hechtingsfiguur uit hun dagelijkse leven. Kinderen die de arrestatie van de ouder meemaakten, beleven die gebeurtenis vaak als zeer ingrijpend. Kinderen ervaren hierdoor negatieve emoties, zoals verdriet, bezorgdheid over de opgesloten ouder, schaamte, boosheid, verwarring en angst. Deze kinderen lopen een hoger risico op mentale gezondheidsproblemen zoals depressieve gevoelens. Daarnaast kunnen ook fysieke gezondheidsproblemen spelen zoals concentratieproblemen, slaapproblemen en bedplassen.

Ouderlijke detentie heeft ook sociale gevolgen wanneer kinderen omgaan met anderen buiten hun gezin. Zo krijgen ze vaker te maken met stigma en uitsluiting. Sommige kinderen verzwijgen hun situatie uit schaamte, waardoor ze zich geïsoleerd kunnen voelen of vriendschappen verliezen. Ze ervaren moeilijkheden op school en binnen hun sociale omgeving. Kinderen van gedetineerde ouders ervaren ook meer schooluitval, wat opnieuw een impact heeft op hun latere financiële en economische situatie, wat de kans op een leven in armoede vergroot.

Een organisatie die hier sterk op inzet is **Jonge Helden vzw**. Deze jongeren begeleiden kinderbezoeken in gevangenissen en ondersteunen zo het contact tussen kinderen en hun ouder in detentie. Door een veilige en warme omgeving te creëren tijdens deze bezoeken proberen zij familiale banden te versterken,

emotionele steun te bieden en de negatieve impact van ouderlijke detentie op kinderen te verminderen.

Naast de gevolgen voor kinderen heeft ouderlijke detentie ook een grote impact op het gezin als geheel. In vele gevallen verzwakken of verbreken de familiebanden. Voor sommigen is het een eerste onaangename kennismaking met een leven in armoede. Gezinnen met een gedetineerde ouder worden vaker geconfronteerd met financiële moeilijkheden. Een belangrijke oorzaak hiervan is het verlies van het inkomen van de ouder die in detentie verblijft, waardoor de achterblijvende ouder het gezin alleen moet onderhouden. Door deze financiële druk kunnen gezinnen in moeilijkheden komen bij het betalen van rekeningen, schulden of leningen en daardoor dieper in de schulden terechtkomen. In sommige situaties is de achterblijvende ouder bovendien genooddaakt om de eigen job gedeeltelijk of volledig stop te zetten om voor de kinderen te zorgen, vooral wanneer het gaat om jonge kinderen. Dit verhoogt ook het risico op werkloosheid. Daarnaast neemt de ouder die thuisblijft vaak extra financiële verantwoordelijkheden op zich voor de ouder in detentie: de al eerder vermelde telefoonkosten en kosten voor kleding of hygiënische producten, bij voorbeeld.

Ook bijkomende kosten zoals vervoerskosten voor gevangenisbezoeken komen voor rekening van het gezin. De nieuwe gevangenen zijn groot, goed beveiligd en ver buiten de stadskern. Bezoekers zonder auto moeten geduldige reizigers zijn. Ook moedige reizigers, want enkele minuten te laat wil vaak zeggen dat je niet meer naar binnen kan.

Tot slot kan de detentie van een ouder ook leiden tot onzekerheid over (de betaalbaarheid van) de gezinswoning. Een officiële hoofdverblijfplaats is nochtans belangrijk voor de toegang tot rechten en voorzieningen, zoals het ontvangen van het groeipakket, een leefloon of uitkeringen, de aansluiting bij een mutualiteit en de toegang tot sociale huisvesting.

Gezinsrelaties kunnen zwaar onder druk komen te staan door de detentie en financiële moeilijkheden. Met alle gevolgen van dien: het risico op kansarmoede neemt toe.

Jonge helden vzw

Jonge Helden richt op het versterken van de band tussen jongeren en de samenleving; een krachtig initiatief gedragen door jonge vrijwilligers. Momenteel begeleiden zij kinderbezoeken in Leuven, Antwerpen en Gent en binnenkort ook in andere gevangenissen. Hun focus ligt op kinderen die hun (groot-)ouder in detentie bezoeken.

Wat dit project sterk maakt, is het idee én de grote impact ervan: jongeren zetten zich in voor jongeren die in hun thuissituatie met detentie te maken krijgen.

Het opzet is ouder en kind opnieuw met elkaar in contact brengen. Voor gedetineerden betekent gevangen zijn ook maatschappelijke uitsluiting, vaak gekoppeld aan heel kleine sociale netwerken, weinig of geen inkomen en een stigma dat armoede in stand houdt. Kinderen dragen daar ongewild de gevolgen van. Ze hebben vaak minder sociale steun, hogere stressniveaus, en meer barrières in ontwikkeling en schoolparticipatie.

Net hier toont Jonge Helden zijn kracht: kinderbezoeken verminderen op een zeer laagdrempelige, maar fundamentele manier de isolatie bij zowel ouder als kind. De kinderbezoeken zijn goed voor versterkte familiale banden, doordat kinderen betrokken blijven bij een belangrijke figuur in hun leven, betere emotionele stabiliteit en ontwikkeling van de kinderen, met minder risico op schooluitval en gedragsproblemen en een grotere kans op re-integratie van gedetineerden, door het behoud van sociale steun en motivatie om na detentie opnieuw te participeren.

De echte kracht van het project zit in de vrijwilligers. Zij vormen een duidelijke meerwaarde op verschillende niveaus. Allereerst door vertrouwen, nabijheid en emotionele veiligheid te creëren. Zij zijn een warm en veilig contactpunt voor kinderen en bieden positieve aandacht in een situatie die vaak angst en stress oproept. Professionals alleen kunnen dit niet op dezelfde schaal of met dezelfde laagdrempeligheid realiseren. Maar de vrijwilligers versterken ook de sociale netwerken van gedetineerden en

kinderen. We zien vaak de positieve verbazing van gedetineerden dat iemand vrijwillig iets voor hen en hun gezin doet en wat dat met hen teweegbrengt. Tegelijk raken de vrijwilligers zelf maatschappelijk betrokken en dragen zij hun ervaringen uit naar de samenleving.

Op 16 juni vierden ze vaderdag in de centrale gevangenis van Leuven. Mona, 1 van onze vrijwilligers, schreef over haar ervaring toen:

Wat wil je worden? Een tijger.

Oké. Ik doop mijn penseel in het fel oranje, neem zijn kindergezicht in mijn handen. De huid van zijn sproetenwangen geeft mee onder de penseelstreken. De witte slagstanden staan ontroerend onder zijn geronde lipjes.

Andere kinderen staan roerloos rond een badje met hengels in hun handen, of werpen ringen rond flessen, of plukken vlokken van zelf gedraaide suikerspinnen.

De haken aan de hengels zijn van verbogen paperclips, de suikerspinmachine raakt oververhit, kinderen staan met hun voeten over de afgeplakte werpstreek.

Het is een kleine verzonnen kermis, een kermis die deze twee uur bestaat. Een vingerknip. Je bent er geweest of niet.

Kinderen trekken hun vaders van de tafeltjes mee naar de kermis. De zon valt binnen door de kleine raampjes en de radio schettert een lied dat van ver komt.

Wat wil je worden? Een tijger.

Oké. Ik doop mijn penseel in het fel oranje, durf zijn gezicht niet in mijn handen te nemen. Ik zie nu van heel dicht bij de gesprongen adertjes op zijn wangen, de groeven in zijn voorhoofd, zijn grijs wordende wenkbrauwen. Ik overschilder het allemaal fel oranje, tot hij een tijger is. De slagstanden moet ik twee keer overtrekken voor ze zichtbaar worden tussen zijn stoppels. Zijn dochter staat naast hem. "Lieve pappie", zegt ze.

De moeilijke weg uit armoede na detentie

De detentie blijft ook na de periode in de gevangenis deel uitmaken van iemands identiteit.

Aansluiting vinden bij de samenleving na een detentieperiode is niet vanzelfsprekend. De gevolgen van detentie stoppen niet bij de vrijlating, maar maken de terugkeer naar de samenleving vaak bijzonder moeilijk. Voor iedereen creëert de gevangenisstraf uitsluiting en stigmatisering en een verhoogde kans op een leven in armoede.

Bij het verlaten van de gevangenis, valt vaak de term 'maatschappelijke re-integratie'. De verantwoordelijkheid om die re-integratie waar te maken, wordt vooral bij het individu gelegd. Er wordt verondersteld dat als mensen zelf de nodige stappen ondernemen, ze terug een volwaardige plek in de samenleving kunnen innemen. Dat klopt niet! Er zijn ingrepen in de samenleving noodzakelijk om te kunnen spreken van volwaardige re-integratie. We pleiten met andere woorden voor een structurele benadering die ook de verantwoordelijkheid van de samenleving in beeld brengt. Want als je met je detentieverleden geen kans krijgt op bijvoorbeeld een woonst of werk, is het niet verwonderlijk dat re-integratie moeizaam verloopt en de kans op hervat toeneemt.

De kracht van werkingen als **BrugBinnensteBuiten** zit in de inzet op de verbondenheid en herstel, in het geduldig weven aan een netwerk van solidariteit. Ze willen mensen van 'binnen' en 'buiten' opnieuw proberen te verbinden met zichzelf, met elkaar, met hun omgeving en met wat rest van hun sociaal netwerk. Het engagement, de nabijheid en de continuïteit die vrijwilligers bieden, is uiterst waardevol.

De overgang van een leven in detentie naar een leven in vrijheid is ingrijpend. De gevolgen van detentie blijven voelbaar in verschillende levensdomeinen, zoals wonen, werk, sociale relaties en mentaal welzijn: we vermeldde eerder al het bestaan van detentieschade.

Mensen die vrijkomen uit de gevangenis moeten immers een hele hoop administratieve zaken in orde brengen bij verschillende instanties. Dat is veel papierwerk en ingewikkelde procedures. Velen raken verstrikt in administratieve en bureaucratische problemen, zoals zich opnieuw domiciliëren. Voor een domicilie is immers een woning nodig, wat voor veel mensen na detentie niet evident is. Het kunnen verkrijgen van een inkomen is omgekeerd vaak afhankelijk van het hebben van die domicilie! De private huurmarkt is voor veel personen onbetaalbaar. En wat wel betaalbaar is, is vaak van bedroevende kwaliteit. Daarnaast spelen ook stigma en vooroordelen door hun detentieverleden. Sommigen komen terecht in minderwaardige woningen, woonkazernes of erbarmelijke wijken, waardoor hun re-integratiekansen sterk worden ingeperkt.

Naast de moeilijkheden op vlak van huisvesting moeten mensen na detentie ook opnieuw hun rechten en sociale ondersteuning in orde brengen. Ze moeten zich opnieuw laten inschrijven in het bevolkingsregister en een nieuwe identiteitskaart aanvragen – maar daarvoor heb je dan weer een vaste verblijfplaats nodig. Ook moeten ze zich aanmelden bij de VDAB en werk vinden, of naar het OCMW gaan voor ondersteuning, zich opnieuw aansluiten bij de mutualiteit...

Hoe kunnen we in onze gevangnissen een passende straf combineren met de zorg voor een goede re-integratie én de noodzakelijke aandacht voor de noden en wensen van de slachtoffers? Dat is geen eenvoudig vraagstuk. Een gevangenisstraf moet in de eerste plaats bedoeld zijn om mensen die een misdrijf gepleegd hebben, opnieuw op het rechte pad te krijgen. Zo bepaalt de basiswet van 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van detineerden, dat een gevangenisstraf niet enkel gericht is op het herstel van de schade voor slachtoffers, maar ook op de rehabilitatie van de gedetineerde en de voorbereiding op een uiteindelijke re-integratie in de samenleving. Daarnaast moet de straf uitgevoerd worden in psychosociale, fysieke en materiële omstandigheden die de menselijke waardigheid respecteren en bijdragen aan het behoud

of de groei van het zelfrespect en de verantwoordelijkheid van de gedetineerde. De wet op de externe rechtspositie van 2006 voorziet verder in mogelijkheden die de terugkeer naar de samenleving moeten voorbereiden. Het decreet van 2013, betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening ten aanzien van gedetineerden, schuift integratie en participatie in de samenleving na de detentieperiode als expliciete doelstelling naar voor.

Detentie is geen wraak of vergeetput, maar moet ook een traject inhouden waarbij mensen voorbereid worden op hun terugkeer in de samenleving. Vanuit die visie bestaat er een maatschappelijke en wettelijke opdracht om personen na detentie opnieuw kansen te geven en hen te ondersteunen bij het heropnemen van hun plaats in de samenleving. Aangezien vrijwel alle gedetineerden ooit de gevangenis zullen verlaten, is investeren in deze groep niet alleen in hun belang, maar ook in het belang van de samenleving.

"We verwachten veel te veel van gevangenisstraffen. Gevangenis zijn niet geschikt om het leven van mensen een positieve wending te geven. De wereld wordt een pak veiliger als we minder mensen opsluiten. We moeten durven inzetten op re-integratie en niet-vrijheidsberovende straffen (enkelband, werkstraf, geldboete)". Tom Vander Beken -UGent

Terug een plek in de samenleving opnemen, is bijzonder moeilijk, om verschillende redenen.

Een eerste reden is dat veel mensen al heel veel problemen kennen vóór ze in de gevangenis terechtkomen. Onderzoek in Vlaamse en Brusselse gevangenis toont aan dat veel gedetineerden gedurende hun levensloop noden en problemen ervaren die samenhangen met verschillende dimensies van armoede. Zo was 29,3% ooit dak- of thuisloos en ervaarde 37,3% subjectieve financiële armoede. Daarnaast worden goed werk 33,2%, meer geld 31,1% en betere huisvesting 29,1% het vaakst genoemd als noden vóór hun detentie.

Een tweede reden is dat administratieve en financiële problemen niet verdwijnen tijdens de detentie, integendeel. Gedetineerden hebben beperkte mogelijkheden om van achter de gevangensmuren documenten in orde te brengen, rekeningen op te volgen, schulden af te betalen of contact te houden met diensten. Daardoor stapelen problemen zich verder op, wat extra stress veroorzaakt en de re-integratie kan tegenwerken.

Maar ook het feit dat men in een gevangenis voortdurend afhankelijk van anderen, maakt re-integratie moeilijk. Het strak georganiseerde leven, de onzekerheid over de toekomst en het verplicht samenleven met onbekenden hebben een negatieve impact. Mensen verliezen tijdens detentie een deel van hun autonomie, wat negatieve gevolgen heeft voor hun zelfredzaamheid, zowel tijdens als na hun detentie. Bovendien verliezen zij de vaardigheden om hun eigen leven vorm te geven.

En tot slot speelt ook mee dat professionals binnen en buiten de gevangenis onvoldoende op elkaar afgestemd werken, waardoor ondersteuning voor, tijdens en na detentie niet naadloos op elkaar aansluit. Hulpverlening die vóór detentie werd opgestart, wordt tijdens detentie vaak onderbroken, terwijl de opvolging na de vrijlating vaak tekortschiet. Het ontbreken van continue ondersteuning bemoeilijkt het re-integratieproces.

Gedetineerden worstelen met het stigma van 'ex-gedetineerde' en hebben het moeilijk met het beeld van 'ex-gedetineerden' in de maatschappij. We gebruiken nu even de term 'ex-gedetineerde' om het maatschappelijke label en de stigmatiserende bijbetekenis ervan te illustreren. Veel mensen ervaren na hun detentie gevoelens van schaamte en sociaal isolement door het stigma verbonden aan detentie. Daarnaast worden zij vaak geconfronteerd met discriminatie, zowel tijdens hun opsluiting als na hun vrijlating. Hierdoor kampen ze met een laag zelfvertrouwen en gevoelens van wantrouwen tegenover justitie, hulpverlenende organisaties, maar ook tegenover de maatschappij en andere mensen. Dit kan leiden tot een slechtere geestelijke gezondheid en problemen bij het opbouwen van een nieuw leven buiten de

gevangenis. Vind maar eens werk en een woonst met zo'n label!
En het stigma van een detentieverleden blijft lang kleven...

Het is niet gemakkelijk om, na jaren opsluiting, terug deel te nemen aan het 'gewone' leven.

Maar liefst 56% van de gedetineerden geeft aan dat zij zich onvoldoende voorbereid voelen op het leven na detentie. Er blijft dan ook nood aan bijkomende inspanningen om mensen beter voor te bereiden op hun terugkeer naar de samenleving en hun volwaardige participatie te ondersteunen. We hadden het hoger al kort over de stressvolle situatie in de gevangenissen. Het zou logisch zijn om te evolueren naar kleinschaliger detentiehuisen, waar minder prikkels zijn, meer structuur, grotere voorspelbaarheid en intensievere begeleiding. Zo'n detentiehuisen kunnen een tussenstap zijn op weg naar re-integratie, waar mensen opnieuw kunnen oefenen op autonomie, plannen, samenleven en emotieregulatie. Zo komt er meer nadruk te liggen op begeleiding en re-integratie in plaats van louter opsluiting.

"Als ik een ding geleerd heb in de meer dan twintig jaar waarin ik dit werk doe, dan is het dat mensen meer zijn dan de fouten die ze gemaakt hebben. Ze zijn van vlees en bloed, met een familie die rouwt om wat er gebeurd is. Wie zelf tot inzicht komt, spijt heeft en fouten wil rechtzetten, verdient absoluut een tweede kans. Als wij hen alleen blijven zien als die ene fout uit hun verleden, dan geraken we nooit vooruit. Nochtans liggen net daar de grootste kansen voor een veiligere samenleving met minder criminaliteit."
An Janssens, directeur gevangenis Antwerpen

BrugBinnensteBuiten vzw - Brugge

Voor veel gedetineerden is er nauwelijks contact met 'buiten'. Het aantal gedetineerden zonder Belgische nationaliteit, mensen zonder wettig verblijf en mensen die geïnterneerd zijn, is sterk toegenomen. Velen zijn door familie en vrienden in de steek gelaten of afgewezen. Financiële en andere steun van 'buiten' is soms totaal onbestaande.

Brugbinnenstebuiten vzw ijvert voor een menselijke en zinvolle detentietijd die bijdraagt tot herstel en zo een belangrijke hefboom is bij de re-integratie in de samenleving. De organisatie ondersteunt het meestal kwetsbare netwerk van personen in detentie. Zo wil ze de verbondenheid tussen de wereld binnen en buiten de muren van de gevangenis verbeteren en herstellen. De kracht van de organisatie ligt net in die inzet op de verbondenheid en herstel, in het geduldig weven aan een netwerk van solidariteit. Ze willen mensen van 'binnen' en 'buiten' opnieuw proberen te verbinden met zichzelf, met elkaar, met hun omgeving en met wat rest van hun sociaal netwerk. Maar ook met de maatschappij die hen veroordeelt en waaruit zij verbannen zijn. Voor gedetineerden is het van kapitaal belang verbondenheid met de buitenwereld te ervaren. Het helpt hen niet alleen om de eenzame opsluiting te overleven, maar het verhoogt de kans op hun toekomstige re-integratie in de samenleving.

De inzet van vrijwilligers is uiterst waardevol. Zij dragen door hun persoonlijke engagement -bij tot een meer humane strafuitvoering en zorgen voor de menselijkheid die binnen en buiten de gevangenis vaak ontbreekt. De kracht van de werking zit in dat engagement, de nabijheid en de continuïteit die de vrijwilligers bieden. Die vrijwilligers gaan met een vrij vaste regelmaat op bezoek bij gedetineerden die weinig of geen contact meer hebben met de wereld buiten de gevangenis. Ze kunnen gedetineerden en hun familieleden of vrienden geen grotere dienst bewijzen dan het

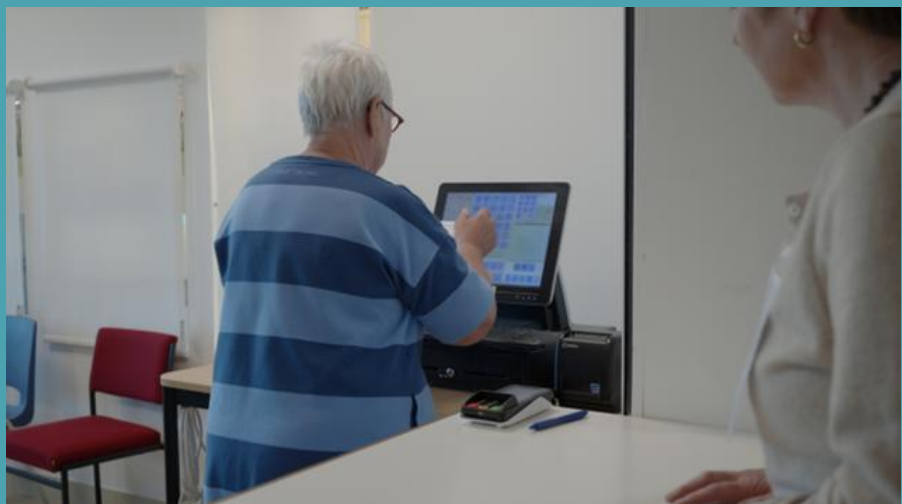
gevoel te geven dat ze gedragen worden door een bezielend netwerk van vrijwilligers.

Louis - een sociale bezoeker met 12 jaar dienst.

"Om de 14 dagen leef ik toe naar een ontmoetingsmoment. Het zal om en bij een anderhalf uur duren, zittend in een bezoekklokaaltje van 9m² tegenover een mens in detentie.

Het is telkens een specifieke beleving. Een ontmoeting met een mens, van zijn vrijheid beroofd, is anders dan het dagelijkse contact met de modale burger. Hij heeft zich moeten aanpassen, is een deel van zijn eigenheid kwijt en is zoekende naar een nieuw evenwicht om te overleven. Hij getuigt, hij klaagt, hij herinnert zich, hij is weemoedig, hij is opstandig, hij verlangt, hij verwerpt, hij is hulpeloos, vervreemd, ontmoedigd, hij kijkt ver uit, voelt zich verlaten. Tijdens deze ontmoeting gaat veel aan jou voorbij. Jouw geduldig en aandachtig luisteren weegt door om het gesprek vlot te houden. Het is een opgave, om het beste van jezelf naar boven te halen, om te begrijpen, mee te leven en ontvankelijk te blijven. Er is nood aan erkenning, motivatie en bemoediging. Je betracht een positieve inbreng, iets als een 'boost' die voedt en sterkt wat zwak is. Het is zoeken, afwegen, uitproberen. Je beseft dat denken vanuit de rede 'tékort schiet' en het sprekende hart de kilheid beter ontdooit.

Sociaal bezoeker zijn is verrijkend, vormend, boeiend en verwacht. Het vervolledigt ook jouw 'mens zijn' en is dus zéker het beleven waard!"

Menswaardige detentie is een spiegel van wie wij zijn als samenleving

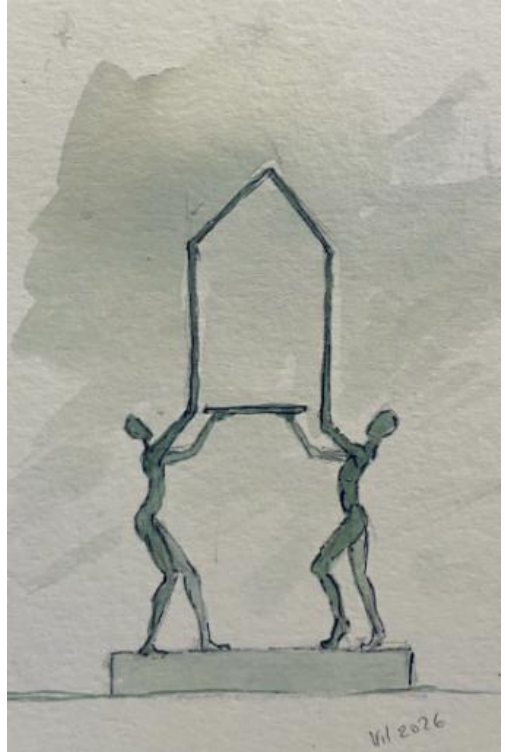
Dat we in dit dossier niet dieper ingaan op de problematieken van overbevolking en schrijnende leefomstandigheden, is geen ontkenning van de realiteit. Op de weinige bladzijden van deze brochure wil Welzijnszorg vooral de vicieuze cirkel armoede-detentie-armoede aanklagen.

Tegelijk is de schrijnende overbevolking vandaag bijzonder actueel. De media verwijzen voortdurend naar het stijgende aantal grondslapers in Belgische gevangenissen, en berichten over de acties van het gevangenispersoneel. Die zijn duidelijke alarmsignalen: het toont aan dat de overbevolking niet alleen structureel is, maar ook steeds ernstigere gevolgen heeft. Zowel het personeel als de gedetineerden ondervinden hiervan dagelijks de impact. Wij ondersteunen het pleidooi van de hoofden van de erkende eredienssten van België (februari 2026) voor een ander detentiemodel. (...) *"Wij zijn ervan overtuigd dat duurzame oplossingen slechts mogelijk zijn wanneer we kiezen voor een menswaardige aanpak: elke mens bezit een waardigheid die nooit verloren gaat, zelfs wanneer iemand ernstige fouten heeft begaan. (...) Maar de mens mag nooit vereenzelvigd worden met zijn fouten en er moet altijd een nieuwe start mogelijk zijn. De mens is in staat tot bekering, groei en herstel. (...) Aan de andere kant staat de samenleving die moet willen aanvaarden dat iemand na een straf opnieuw toetreedt als burger. Een samenleving die de deur gesloten houdt, duwt mensen in de marginaliteit, precies daar waar criminaliteit nieuwe voedingsbodems vindt. Een herstart vraagt dus evenzeer een engagement van ons als gemeenschap: de bereidheid om kansen te geven, en niet alleen oordelen te vellen. (...) Zo bouwen we samen verder aan een menswaardige samenleving."*

De Prijs: Draagvlak

Wilfried De Cock is een Belgische beeldhouwer en land-art kunstenaar. Zijn werk ontstaat in directe relatie met het landschap en onderzoekt de verbinding tussen mens en natuur. Hij werkt hoofdzakelijk met cortenstaal in open structuren waarin wind, tijd en omgeving een actieve rol spelen. Zijn sculpturen zijn geen objecten in het landschap maar maken er deel van uit.

Als beeldhouwer streef ik ernaar de essentie van menselijke verbinding en onze relatie tot de natuur vast te leggen. Kunst is voor mij een krachtig middel voor reflectie en verandering, vooral in een tijd gekenmerkt door angst en vervreemding.

Wat fragiel is wordt gedragen,

De samenleving heeft een solidair kader nodig.

Samen houden we dit kader in evenwicht,

Samen creëren we draagvlak

Waarop mensen hun leven steeds weer kunnen opbouwen.

Mijn creatieve werk is een reactie op de heersende angstmaatschappij. Ik geloof dat door opnieuw verbinding te zoeken met de natuur en met elkaar, we hoop en harmonie kunnen herstellen. Mijn sculpturen dienen als tastbare uitdrukking hiervan.

In mijn atelier ontstaan werken van diverse schaal, van monumentale sculpturen die in dialoog en verbinding gaan met hun omgeving tot verfijnde, kleine creaties die een intiemere blik uitlokken. Ongeacht de grootte, elk stuk brengt dezelfde boodschap van verbondenheid en de dringende noodzaak om terug te keren naar onze natuurlijke kern.

Ontdek in mijn streven naar een meer verbonden en minder angstige wereld hoe vorm, materiaal en visie samenkomen.

Mijn website, venustas, wat schoonheid betekent in het Latijn, belichaamt voor mij de schoonheid van de natuur en mijn wens om met schoonheid en gevoel meer verbinding te creëren tussen mensen en tussen mens en natuur.

<https://atelier-venustas.be/>

Enkele geselecteerde tentoonstellingen en projecten

Via arte - land-art project in de Demervallei

Horizons sancy (FR) 2026 - internationale land-art expo , Massif du Sancy

Moeder Aarde - landschapsbeeld voor crematorium Hofheide met de intergemeentelijke samenwerking van de 28 gemeenten van oost Vlaams-Brabant

The Bat-tery - landschapsproject voor Natuur en Bos ANB

19 openbare kunstwerken in Vlaanderen

Twee landschapskunstwerken in opdracht van provincie Vlaams-Brabant (2018)

Bronnen

Albrecht, J. (2024) **De onzichtbare noden van kinderen met een gedetineerde ouder**. *Fatik*, 41(182), 26–42.

Beckers, K. (28 april 2026). **Zo'n 17.000 minderjarigen in ons land met een ouder die in de gevangenis zit, en er is amper zicht op hun situatie**. De Standaard.

Belgische Senaat. (19 september 2019). **Schriftelijke vraag nr. 7-38 van Bert Anciaux aan de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en van Asiel en Migratie betreft: Gedetineerden - Ziekte-uitkering - Schrapping - Gevolgen voor de Gemeenschappen - Armoedebeleid - Re-integratiebeleid – Overleg**. Senate.be

Beyens, K. (4 september 2024). **Ik begrijp soms niet hoe gevangenen het volhouden**. Zorgneticuro.be.

Binnendemuren gedetineerden België. (11 juni 2021). **Overbevolking in Belgische gevangnissen**. Binnendemuren.be.

Boschman, S. E., Verweij, S., & Berghuis, M. L. (2025). **Gevolgen van lange detenties: Een literatuurstudie naar de gevolgen van het leefklimaat in detentie voor langgestrafte personen**. Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum.

BRUZZ. (23 maart 2026). **Aantal grondslapers piekt: 'Detentiehuisen kunnen op lange termijn soelaas bieden'**. Bruzz.be.

Caritas Vlaanderen. (21 maart 2024). **Detentie: tijd om te herdenken**. Caritasvlaanderen.be.

Claus, H., & Gryson, M. (2017). **Detentiehuisen: Op maat van mens en strafdoel**. *Fatik*, (153), 5–10.

Cova, F., Daems, T., Geens, K., Goedseels, E., Janssens, J.-P., Mattijs, J., Mincke, C., Nagels, C., Snacken, S., & Vander Beken, T. (2017). **Justitie 2020. Straffen: Waarom? Hoe? - Justice 2020. Punir: Pourquoi? Comment?**. Maklu.

De Bus, E., F., G., R., T., Y., S. & Vanhouche, A. (2022). **Schulden en detentie: eeuwige boetedoening?**. *Fatik*, 39(176), 27–35.

Demeersman, T. (2009). **Van de bak naar de straat: Over thuisloosheid na detentie**. *Fatik*, 27(124), 4–11.

Departement Zorg. (z.d.). **Gerechtelijke procedure - slachtoffer**. Slachtofferzorg. slachtofferzorg.be

Dube, N. (2023). **Vooringenomen vrouwe justitia? Hoe vooroordelen inclusieve rechtspraak en gelijkheid dwarsbomen**. *Rechtstreeks*, 2023(3), 48–54.

Edame, E., Janssens, G., Vanhouche, A., De Bus, S., Langens, L. & Robberechts, J. (2021). **Het leven zoals het is: de gevangenis. Reflecties over mediarepresentaties van criminaliteit en gevangenis.** *Fatik*, 38(170), 18–28.

Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens. (2024). **Memorandum mensenrechten centraal: Aanbevelingen voor een beleid conform de mensenrechten (Federale verkiezingen 2024).** Federaalinstituutmensenrechten.be.

Gibens, S., Hubeau, B., en Vandensande, E. (2021). **Armoede en toegang tot justitie (na) dertig jaar: de rechtshulp als onmisbare schakel.** In: **Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2021.** UPA

Indestege, M. (2017). **Onderzoek naar het effect van de tweedelijnsbijstand in België op de uitkomst in strafzaken** [Masterproef, Universiteit Hasselt]. Hasselt University Institutional Repository.

Kinderrechtencommissariaat. (28 april 2026). **Duizenden kinderen met ouder in de gevangenis blijven grotendeels onzichtbaar.** Kinderrechten.be.

Maréchal, C. & Iserbyt, S. (z.d.). **Potential Unlocked. Werk tijdens en na detentie, hoe zit dat? 17 noden en inzichten uit Potential Unlocked.** Klasbak.

Naessens, L., & Raeymaeckers, P. (2023). **Terug naar de samenleving: Een leven na detentie?.** Acco Uitgeverij.

Vander Beken, T. (31 mei 2024). **De wereld wordt een pak veiliger als we minder mensen opsluiten.** Durf Denken.

Vandevelde, L., Favril, L., Raeymaeckers, P., & Brosens, D. (2025). **De gevangenis als vindplaats en circuitbreker van multidimensionale armoede: Noden, barrières en kansen voor re-integratie.** In J. Coene (Ed.) *Armoede en Sociale Uitsluiting: Jaarboek 2025* (pp. 263-287). Acco Uitgeverij.

Vanhouche, A., & Paterson, N. (2023). **Gevangen in een schuldenberg.** *Fatik*, 40(177), 3–10.
Van Ryckeghem, L. (18 oktober 2024). **Veel mensen verlaten de gevangenis in een slechtere toestand dan waarin ze zijn binnengekomen.** Weliswaar. www.weliswaar.be.

van Veenendaal, K. (2025). **Tussen Tralies en Thuis: Huisvesting van Ex-gedetineerden in het Nederlandse Re-integratieproces** [Masterthesis, Universiteit Utrecht]. Utrecht University Student Theses Repository.

Verbrugghe, B. (19 mei 2023). **Het huidige model werkt niet. Dat weet iedereen.** Zorgnet-Icuro.

Verbrugghe, B., & Favril, L. (2023). **Sociale determinanten van gezondheid en detentie.** *Fatik* 40(180), 6–12.

Zehnder, D. (8 december 2025). **Mensen strenger straffen maakt de samenleving niet veiliger.** Visie.net.

Samen de cirkel 'gevangen in armoede' doorbreken

Prijs Armoede Uitsluiten 2026 – 27e editie

Armoede en detentie: een vicieuze cirkel van uitsluiting